

РОЗДІЛ І. ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

УДК 378.091.12:159.9-051]:5

Валентина Білик

Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0002-6860-7728
DOI 10.24139/2312-5993/2018.03/003-015

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан природничо-наукової підготовки майбутніх психологів не задовольняє ні особистість, ні суспільство, ні державу. Потреба в оновленні її змісту та методології зумовили мету статті, пов'язаної з характеристикою методологічних підходів до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Використовуючи комплекс теоретичних методів дослідження, обґрунтовано сутність й особливості найбільш вагомих, на думку автора, компетентнісного, синергетичного, системного, інтегративного, діалектичного, антропологічного, культурологічного та поліпарадигмального методологічних підходів до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Представлене дослідження закладає основи перспектив подальших наукових розвідок, які полягатимуть у розробці педагогічних умов формування природничо-наукової компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Ключові слова: природничо-наукова підготовка, компетентнісний, синергетичний, системний, інтегративний, діалектичний, антропологічний, культурологічний, поліпарадигмальний методологічні підходи.

Постановка проблеми. В умовах сучасного етапу розвитку суспільства, що характеризується нестійкістю і кризовими явищами, політичної, соціальної, економічної, екологічної та ідеологічної обстановки суспільство висуває нові вимоги до випускників закладів вищої освіти.

У контексті модернізації системи національної освіти особливої актуальності набуває природничо-наукова підготовка майбутніх фахівців, у тому числі й майбутніх психологів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що сучасний стан природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти не може задовольняти ні особистість, ні суспільство, ні державу. Оновлення потребує не лише зміст природничо-наукової підготовки, а і її методологія. Це обумовлене кількома причинами: по-перше – необхідністю встановлення відповідності змісту природничо-наукових дисциплін сучасному рівню розвитку природничих наук; по-друге – необхідністю інтеграції

природничо-наукової та професійної підготовки майбутніх психологів; по-третє – вимогами сьогодення до майбутнього фахівця-психолога як всебічно розвиненого, творчого, здатного до новаторської діяльності, самовдосконалення, саморозвитку та конкурентоспроможності на ринку праці.

Аналіз актуальних досліджень. Нами встановлено, що у психолого-педагогічній літературі значна увага приділяється природничо-науковій освіті майбутніх фахівців. Зокрема, питанням природничо-наукової підготовки в закладах вищої освіти присвячені роботи Г. Білецької, С. Коурової, В. Макаренка, А. Фастівець, П. Хоменка та ін. У наукових працях А. В. Антонця, С. О. Касярума, Л. В. Моторної, Т. С. Нінової, С. Є. Старостіної, А. В. Степанюк та ін. розглядаються питання професійної спрямованості природничо-наукової підготовки. Процеси формування природничо-наукової грамотності досліджували М. Бершадська, О. О. Галкіна, Н. Іващенко, А. В. Лукіна, О. Ю. Пентін та ін. Причини низької мотивації студентів до вивчення природничо-наукових дисциплін знайшли своє висвітлення в наукових розвідках зарубіжних учених (E. Audisio, R. Scaglia, M. Terradez та ін.).

Однак, не зважаючи на значний інтерес вітчизняних та зарубіжних учених до окресленого кола питань, проблема визначення методологічних підходів до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти до сьогодні залишалася поза увагою науковців.

Мета статті: охарактеризувати методологічні підходи до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Завдання дослідження: 1) провести пошуково-аналітичний етап педагогічного дослідження й визначити та проаналізувати сутність і особливості методологічних підходів до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти; 2) за результатами педагогічного дослідження зробити висновки.

Методи дослідження. Одним із відповідальних етапів науково-дослідної роботи є вибір методів дослідження. Обираючи методи для визначення методологічних підходів до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, ми, перш за все, оцінювали ступінь їхньої необхідності й об'єктивності. Тому для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань нами було використано комплекс теоретичних методів дослідження: аналіз наукової та науково-методичної літератури – з метою з'ясування стану вивченості досліджуваного феномену; компаративний аналіз, порівняння й узагальнення – з метою систематизації результатів дослідження, формулювання висновків і визначення напрямів подальших наукових розвідок.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України до європейського і світового освітнього простору викликала необхідність переглянути деякі підходи до змісту природничо-наукової освіти та проаналізувати фактори,

що гальмують підвищення якості природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Цілком поділяємо думку А. В. Булгакова та Є. В. Густової про недоцільність розгляду досліджуваної проблеми тільки за допомогою одного методологічного підходу, оскільки, на думку вчених, це може призвести до її недостатньої вивченості, адже, зауважують науковці, згідно з діалектичними законами, у будь-якому окремо взятому підході є переваги й недоліки, а в разі їх спільного використання забезпечується можливість отримати цілий спектр потенційних рішень досліджуваного питання [5, с. 188].

Нам імпонує така думка вчених, але в межах нашого дослідження ми не намагаємося проаналізувати всі відомі наукові методологічні підходи. У зв'язку з цим, для їх вибору застосуємо принцип «constructive alternatives» («конструктивний альтернативізм»), запропонований американським психологом G. A. Kelly, згідно з яким, реальність може бути представлена різними методами вирішення, і жодна з точок зору не може бути представлена як найбільш оптимальна [19, с. 7]. Якщо перенести дане формулювання у формат нашого дослідження, вважаємо за можливе відзначити, що серед великої кількості методологічних підходів, що використовуються в педагогічній практиці, до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти можуть бути успішно застосовані лише ті, які не будуть суперечливими чи неузгодженими, а зможуть доповнювати, поглиблювати й уточнювати один одного, та дозволять різносторонньо розглядати досліджуваний феномен.

Традиційно, завдання всіх ланок освіти визначалися набором знань, умінь і навичок, якими повинен опанувати майбутній фахівець. На сьогодні такий підхід виявляється недостатнім, суспільство потребує самостійних, ініціативних, відповідальних особистостей, готових практично розв'язувати будь-які життєві та професійні проблеми, що постають перед ними. Тому в сучасній освіті компетентнісний підхід відіграє неабияку роль.

Становлення компетентнісного підходу починається в 60-х роках минулого століття у США, Великій Британії, Німеччині із запровадження терміну «компетентнісна освіта», який розуміли як досягнення певного освітнього результату, а вже з кінця 1980-х рр. у зарубіжній та вітчизняній науці з'являється поняття «компетентнісний підхід» в освіті.

У вітчизняній освіті компетентнісний підхід знаходиться у стадії становлення й інтенсивно досліджується науковцями різних галузей.

Проблемам, пов'язаним із застосуванням компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців, присвячені наукові публікації Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятова, Л. М. Дяченко, Н. Д. Кабусь, Я. Логвінової Н. О. Постригач, Л. П. Пуховської, О. В. Сулими та ін. Так, Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська та О. В. Сулима, розглядаючи компетентнісний підхід як «метод моделювання результатів

освіти як норм якості вищої освіти» [1, с. 21], стверджують, що «компетентнісний підхід дозволяє: перейти у вищій освіті від її орієнтації на відтворення знання до застосування й організації знання; покласти в основу стратегію підвищення гнучкості на користь розширення можливості працевлаштування; поставити за основу міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результату освітнього процесу; орієнтувати діяльність випускників на розмаїтість професійних і життєвих ситуацій» [1, с. 21].

Н. Д. Кабусь, погоджуючись із такою думкою, стверджує, що компетентнісний підхід «є невід'ємною умовою ефективної підготовки фахівця будь-якої сфери, а тим більше педагогічної» [9, с. 96].

З обережністю до запровадження компетентнісного підходу в педагогічну практику радять ставитися деякі зарубіжні вчені (М. Mulder, J. Gulikers, H. Biemans і R. Wesselink). Так, М. Mulder, J. Gulikers, H. Biemans і R. Wesselink стверджують, що компетентнісному підходу властива висока бюрократичність, яка, на думку дослідників, проявляється в догматичному дотриманні стандартів [20, с. 189]; він, зауважують науковці, занадто орієнтований на оцінювання, що суперечить принципам сучасної освіти [20, с. 198]; компетентнісний підхід, на думку вчених, не дає можливості виокремити відмінності між коледжами та університетами [20, с. 202], а його реалізація не забезпечує очікуваного поєднання результатів діяльності освітньої галузі із затребуваністю ринку праці [20, с. 193].

Я. Логвінова, аналізуючи питання інноваційності компетентнісного підходу в сучасному освітньому середовищі, відзначає, що не всі науковці підтримують таку ідею. Систематизуючи наукові дослідження з окресленої проблеми, дослідник стверджує, що їх можна поділити на три групи. До першої групи, на думку науковця, доцільно віднести наукові висновки вчених, які вважають, що «використання термінів «компетенція» та «компетентність» є даниною європейській моді, без яких можна обійтися» [11, с. 51]. Друга група вчених, підкреслює Я. Логвінова, стверджує, що «компетентнісний підхід не є абсолютно новим для вітчизняної школи, що подібна орієнтація освіти на спеціальні та на комплексні способи навчальної діяльності вже була описана в роботах В. Краєвського, І. Лернера, М. Скаткіна, М. Щедровицького та ін.» [11, с. 51]. Однак більшість учених, зауважує дослідник, вважають, що «компетентнісний підхід – це шлях оновлення освіти, а нові терміни означають напрям розвитку освіти» [11, с. 51]. Ми підтримуємо таку позицію науковців і вважаємо, що реалізація компетентнісного підходу у природничо-науковій підготовці майбутніх психологів, дасть змогу здійснити такий відбір змісту природничо-наукової підготовки, який не буде зводитися лише до орієнтації на формування знань, умінь та навичок, а забезпечить надбання цілісного досвіду вирішення життєвих проблем і професійних задач.

Як нова парадигма освіти, новий вимір навчально-освітнього процесу й ефективна методологія педагогічної діяльності розглядається

науковцями (В. А. Кавалеров, В. Г. Кремень, В. М. Філіпов, А. І. Вагіс та ін.) синергетичний підхід.

Аналіз наукових праць, пов'язаних із проблемою реалізації синергетичного підходу в теорії та методиці професійної освіти, указав на відсутність однозначної думки щодо його значення та особливостей застосування.

На нашу думку, цілком справедливим є зауваження М. В. Овчинникової, про те, що «методологія синергетичного підходу відкриває можливість підійти до вирішення багатьох суперечностей сучасної освіти, які існують між авторитарним і вільним, доросло-центристським і позацентристським типами педагогічної діяльності» [14, с. 263]. Синергетичний підхід, стверджує науковець, «дозволяє поєднувати, синтезувати позитивні елементи кожного з цих типів у новій філософії освіти й заснованих на них усіх конкретних видах педагогічної діяльності» [14, с. 263]. Він також дозволяє, на думку дослідника, «подолати суперечність між теоріями спадковості й виховання, формування людини та іншими теоріями, що стали аксіомами людського буття» [14, с. 263].

Ураховуючи сказане вище, вважаємо за необхідне відзначити, що застосування синергетичного підходу до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти забезпечить формування у студентів-психологів відкритої системи природничо-наукових компетентностей, та готовності майбутніх фахівців не лише ефективно використовуватися їх у професійній діяльності, але й оперативно оновлювати відповідно до змін та розвитку природничої науки.

Проведені наукові розвідки дають можливість стверджувати, що в методологічній практиці чільне місце посідає системний підхід. Основоположником системного підходу, зазначає Wei Hongsen, вважають австрійського вченого L. Von Bertalanffy, який розробив та застосовував його до вивчення біологічних організмів, а пізніше, у книзі «Загальна теорія систем», перетворив свою теорію систему в загальнодисциплінарну науку [21, с. 40].

У педагогічних дослідженнях термін «системний підхід» почав використовуватися західними вченими, які працювали над дослідженнями в галузі педагогічних технологій. Так, M. W. Neil зазначав, що системний підхід у «технології» навчання є особливим методом дослідження, що застосовується для знаходження ефективних способів вивчення, планування та організації педагогічних ситуацій на практиці [22].

John Parankimalil поділяє таку думку і стверджує, що системний підхід в освіті означає планомірне й організоване використання всіх наявних навчальних ресурсів, у тому числі аудіовізуальних засобів масової інформації, для досягнення бажаних цілей навчання за допомогою найбільш ефективних засобів [23].

Вітчизняний учений Г. Я. Дутка вважає, що системний підхід «збільшує точність розв'язання проблем різного роду; сприяє отриманню більш якісних

результатів; здійснює синтез результатів, отриманих у різних дисциплінах; закладає основи для кращої (ніж при застосуванні інших методів) редукції складності ситуації до стану проблеми, яка розв'язується» [7].

Аргументом для вибору системного підходу до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів стала необхідність вивчення дисциплін зазначеного циклу як цілісної множинної структури в сукупності відношень і зв'язків між її елементами.

Зростання природничо-наукової інформації за останні десятиліття ставить нас перед необхідністю обґрунтувати використання інтегративного підходу у природничо-науковій підготовці майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Актуальності інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців присвячені наукові публікації А. Клочко, Т. Плачинди та ін. Зокрема, Т. Плачинда вважає ідею інтегрованого навчання актуальною, оскільки, на думку вченої, «з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети забезпечення якісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожному студентові самостійно досягти тієї чи іншої життєвої мети, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах» [15, с. 195].

Інтегративний підхід у навчанні, стверджує А. О. Клочко, «сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду в руслі поставлених конкретних навчально-виховних завдань; інтенсивному розвитку в аспекті вибраної тематики; формуванню інтересу до подій і явищ дійсності; вихованню особистості; розвитку загальнонавчальних навичок» [10, с. 87].

Вважаємо, що реалізація інтегративного підходу у природничо-науковій підготовці майбутніх психологів у закладах вищої освіти забезпечить цілісність природничо-наукової і професійної підготовки та підвищить мотивацію студентів до навчання основам природничих наук.

З огляду досліджень суперечностей, які виникають між зростаючим обсягом знань у галузі науки, культури, нанотехнологій та нездатністю нового покоління на належному рівні оволодіти цими знаннями й використовувати їх на практиці, вважаємо за доцільне дослідити можливість реалізації діалектичного підходу для вивчення та вирішення такого роду суперечностей у природничо-науковій підготовці майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Як зазначають Т. Н. Іщенко, В. Л. Зоріна та В. С. Нургалеев, саме діалектичний підхід, з одного боку, надає можливість пояснити причини виникнення формалізму знань, а з іншого – дозволяє долати його та попереджати виникнення [8, с. 92].

Нам імponує думка В. П. Андрущенка щодо визначення місця діалектичного підходу в освітній реформі. Так, науковець зазначає, що «майбутня освіта має «подолати» освіту ХХ століття, вийти за її межі, освоїти нові обрії, ствердитися самодостатньою для ХХІ століття [2, с. 10].

На думку вченого, «подолати не означає просто відкинути. Сучасна педагогіка повинна піти далі, зберігаючи попередні досягнення в якості моменту нової цілісності. Тільки діалектичний підхід, наголошує дослідник, може забезпечити необхідний прогрес в освітній сфері» [2, с. 10].

На нашу думку, застосування діалектичного підходу до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти повинно здійснюватися відповідно до основного закону діалектики, закону єдності й боротьби протилежностей, та принципу загальних зв'язків і явищ. За таких умов складові природничо-наукової підготовки будуть розглядатися у взаємозв'язку та взаємозалежності, що потребуватиме періодичного повторення й аналізу вивченого матеріалу, але кожного разу на більш високому рівні. Таке навчання забезпечить постійне накопичення природничо-наукових знань і досягне, з плином часу, нових рівнів розвитку природничо-наукової компетентності.

Дослідження проблем педагогічної освіти дає можливість засвідчити, що, в умовах сьогодення, світова педагогічна школа перебуває на шляху демократизації та гуманізації. Відповідно до окреслених напрямів, система освіти повинна функціонувати й розвиватися в інтересах людини, тим самим забезпечувати повноцінний, різносторонній розвиток особистості. З огляду на це, вважаємо за необхідне розглянути можливість реалізації природничо-наукової підготовки майбутніх психологів із погляду антропологічного підходу.

Ми поділяємо думку Н. В. Гузій про те, що «антропологічний підхід передбачає істотну зміну мети педагогічної освіти: відмову від управлінських і маніпулятивних цілей, висування саморозвитку й самоактуалізації особистості студента як пріоритетних цілей його професійного становлення» [6, с. 56].

Нам імпонують наукові погляди І. П. Аносова щодо сприяння антропологічного підходу «розв'язанню освітніх завдань гуманістичної спрямованості, оскільки це являє собою концепцію сучасного педагогічного знання, науково-методологічну основу гуманістичного світогляду й гуманізації в цілому, теоретичне обґрунтування освітніх новацій, інновацій і наукових педагогічних досліджень» [3, с. 33].

Отже, використання антропологічного підходу в контексті природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, на нашу думку, сприятиме модернізації змісту природничо-наукової підготовки, форм навчання студентів із урахуванням їх власного потенціалу, життєвого досвіду, потреб, можливих труднощів у вивченні природничо-наукових дисциплін та створенню умов, спрямованих на саморозвиток, самовизначення й самовдосконалення майбутніх фахівців-психологів.

Керуючись твердженням відомого австрійського фізика Е. Шредингера про те, що всі природничі науки пов'язані із загальнолюдською

культурою [17, с. 34], вагомий науковий і практичний інтерес, на нашу думку, викликає реалізація культурологічного підходу до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

Нам імponує наукова думка Т. Г. Макусевої про те, що культурологічний підхід, сприяє саморегуляції й самоорганізації особистості, розвиває індивідуальність того, хто навчається, орієнтує на творчу діяльність, прийти до якої можливо через навчальні знання, уміння і навички, що здобуваються у процесі вивчення навчальних предметів [12, с. 110].

На думку В. Л. Беніна, культурологічний підхід підсилює функціонування освіти за законами культури, орієнтацію на індивідуально-особистісне становлення людини як суб'єкта культури у процесі набуття життєвого (соціального) і професійного досвіду, дозволяє розглянути формування компетентності майбутнього фахівця з позицій культури [4, с. 93].

Застосування культурологічного підходу до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти дозволить, на нашу думку, підвищити рівень природничо-наукової культури майбутнього фахівця-психолога та забезпечить його становлення як суб'єкта культури і власної професійної діяльності з урахуванням закономірностей національної та інших культур.

Із позицій реформування сучасної вищої освіти все більш актуальним стає питання про підвищення ефективності природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, перехід її на новий рівень за обсягом і технологіями оволодіння знаннями, уміннями й навичками. Не вбачаючи за можливе розв'язання окресленого кола питань із позицій однієї освітньої парадигми, В. І. Матіс вважає за доцільне застосовувати поліпарадигмальний підхід, який забезпечить свободу творчості викладача, професійну орієнтацію майбутніх фахівців із урахуванням їх індивідуальних особливостей та нахилів [13, с. 60].

Проблемі осмислення концепції парадигми в педагогіці присвячена велика кількість наукових праць, однак до сьогодні немає однозначного підходу до класифікації парадигм. Так, О. Г. Прикота виділяє п'ять науково-педагогічних парадигм: природничо-наукову, технократичну, езотеричну, гуманістичну та поліфонічну і, наголошуючи на поліпарадигмальному характері педагогічної науки, наполягає на співіснуванні і взаємодії різних парадигм освіти [16, с. 107].

Є. О. Ямбург, розглядаючи особистісну, компетентнісну, культурологічну та когнітивно-інформаційну парадигми, також стверджує, що не можна беззастережно прийняти жодну з перерахованих вище парадигм, як не можна й виключити з освітнього процесу, незважаючи на їхні явні та приховані суперечності, жодну з них. На основі принципу не протиставлення, а взаємодоповнення, зазначає дослідник, слід розширити пошук шляхів кооперації між усіма педагогічними парадигмами [18, с. 94].

Вважаємо, що реалізація поліпарадигмального підходу у природничо-науковій підготовці майбутніх психологів у закладах вищої освіти дозволить інтегрувати провідні наукові теорії та педагогічні моделі, що домінують в освітній теорії та практиці впродовж певного історичного проміжку, у процес формування природничо-наукової компетентності та цілісного наукового світогляду студентів-психологів.

Отже, на основі аналізу наукових джерел найбільш вагомими методологічними підходами до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти, на нашу думку, є: компетентністний, синергетичний, системний, інтегративний, діалектичний, антропологічний, культурологічний та поліпарадигмальний підходи (рис. 1.).

Рис. 1. Методологічні підходи до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у вищих навчальних закладах

Висновки та перспектив подальших наукових розвідок. Дослідження особливостей методологічних підходів до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти дозволяє сформулювати такі загальні висновки.

У контексті модернізації системи національної освіти особливої актуальності набуває природничо-наукова підготовка майбутніх фахівців, у тому числі й майбутніх психологів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що сучасний стан природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти не може задовольняти ні особистість, ні суспільство, ні державу. Оновлення потребує не лише зміст природничо-наукової підготовки, а і її методологія. Це обумовлене кількома причинами: по-перше – необхідністю встановлення відповідності змісту природничо-наукових дисциплін сучасному рівню розвитку природних наук; по-друге – необхідністю інтеграції природничо-наукової та професійної підготовки майбутніх психологів; по-третє – вимогами сьогодення до майбутнього фахівця-психолога, як всебічно розвиненого, творчого, здатного до новаторської діяльності, самовдосконалення, саморозвитку та конкурентоспроможності на ринку праці.

Результати проведеного дослідження дають можливість стверджувати, що комплексне використання компетентнісного, синергетичного, системного, інтегративного, діалектичного, антропологічного, культурологічного та поліпарадигмального підходів до природничо-наукової підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти сприятиме модернізації змісту природничо-наукової підготовки та форм навчання студентів із урахуванням їх власного потенціалу, життєвого досвіду, потреб, можливих труднощів у вивченні природничо-наукових дисциплін; цілісності природничо-наукової і професійної підготовки; інтеграції провідних наукових теорій та моделей у процес формування природничо-наукової компетентності та цілісного наукового світогляду студентів-психологів; створенню педагогічних умов, спрямованих на саморозвиток, самовизначення й самовдосконалення майбутніх фахівців-психологів; підвищенню мотивації студентів до навчання основам природничих наук; навчанню природничо-наукових дисциплін як цілісної множинної структури в сукупності відношень і зв'язків між її елементами; надбанню цілісного досвіду вирішення життєвих проблем та професійних задач; формуванню у студентів-психологів відкритої системи природничо-наукових компетентностей, та готовності майбутніх фахівців не лише ефективно використовуватися їх у професійній діяльності, але й оперативного оновлювати відповідно до змін та розвитку природничої науки; підвищенню рівня природничо-наукової культури майбутнього фахівця-психолога та його становленню як суб'єкта культури і власної професійної діяльності з урахуванням закономірностей національної та інших культур.

Представлене дослідження закладає основи перспектив подальших наукових розвідок, які полягатимуть у науковій розробці педагогічних умов формування природничо-наукової компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авшенюк, Н. М., Десятов, Т. М., Дяченко, Л. М., Постригач, Н. О., Пуховська, Л. П., Сулима, О. В. (2014). *Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика*. Кіровоград: Імекс-ЛТД (Avsheniuk, N. M., Desiatov, T. M., Diachenko, L. M., Postryhach, N. O., Pukhovska, L. P., Sulyma, O. V. (2014). *Competent Approach to Teachers Training in Foreign Countries: Theory and Practice*. Kirovohrad: Imeks-LTD).

2. Андрущенко, В. П. (2010). Основні характеристики європейської вищої освіти та можливості їх реалізації в системі освіти України. *Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис*, 4, 5–16 (Andrushchenko, V. P. (2010). The main characteristics of European higher education and the possibility of their implementation in the education system of Ukraine. *Higher Education in Ukraine: Theoretical and Scientific Methodical Journal*, 4, 5–16).

3. Аносов, І. П. (2004). *Антропологізм як чинник гуманізації освіти (теоретико-концептуальні основи)* (автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01). Київ (Anosov, I. P. (2004). *Anthropologism as a factor in the humanization of education (theoretical and conceptual foundations)* (DSc thesis abstract). Kiev.

4. Бенин, В. Л. (2015). Культурологический подход как сущность методологии гуманистической педагогики. *Человек в мире культуры*, 3, 85–94 (Benin, V. L. (2015). Cultural Approach as the Essence of the Methodology of Humanistic Pedagogy. *Man in the world of culture*, 3, 85–94).

5. Булгаков, А. В. Густова, Е. В. (2006). Междисциплинарный подход к построению модели профессиональных компетенций в образовании. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия «Психология и педагогика»*, 1, 183–190 (Bulhakov, A. V., Hustova, E. V. (2006). Interdisciplinary approach to building a model of professional competencies in education. *Bulletin of the Moscow State Regional University. Series "Psychology and Pedagogy"*, 1, 183–190).

6. Гүзій, Н. В. (2007). *Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога* (дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.04). Київ (Huzii, N. V. (2007). *A category of professionalism in the theory and practice of preparing a future teacher* (DSc thesis). Kyiv).

7. Дутка, Г. Я. (2009). Комплексний підхід до моделювання змісту фундаментальної математичної освіти у професійній підготовці економістів. *Педагогічний дискус*, 5. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc.-gum/peddusk/2009-5/dutka.pdf>7. (Dutka, H. Ya. (2009). Comprehensive Approach to Modeling the Contents of Fundamental Mathematical Education in the Professional Training of Economists. *Pedagogical Discourse*, 5. Retrieved from: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc.-gum/peddusk/2009-5/dutka.pdf>).

8. Ищенко, Т. Н., Зорина, В. Л., Нургалеев, В. С. (2007). Диалектический подход как средство преодоления формализма знаний в учебном процессе. *Сибирский педагогический журнал*, 11, 78–93 (Ishchenko, T. N., Zorina, V. L., Nurhaleiev, V. S. (2007). Dialectical approach as a means of overcoming the formalism of knowledge in the educational process. *Siberian Pedagogical Journal*, 11, 78–93).

9. Кабусь, Н. Д. (2015). Компетентнісно-креативний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10 (54), 95–103 (Kabus, N. D. (2015). Competitive and creative approach to the training of the future specialists in the social sphere. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 10 (54), 95–103).

10. Ключко, А. О. (2013). Інтегрований підхід як сучасна форма організації навчального процесу. *Science and Education a New Dimension*, 1, 85–87 (Klochko, A. O. (2013). Integrated approach as a modern form of organization of educational process. *Science and Education a New Dimension*, 1, 85–87).

11. Логвінова, Я. (2013). Обґрунтування сутності компетентнісного підходу в освіті у працях українських і зарубіжних учених. *Порівняльно-педагогічні студії*, 3–4, 48–55 (Lohvinova, Ya. (2013). Substantiation of the essence of the competence approach in education in the writings of Ukrainian and foreign scholars. *Comparative pedagogical studios*, 3–4, 48–55).

12. Макусева, Т. Г. (2013). Организационные подходы к обучению: полипарадигмальный подход. *Вестник РУДН. Серия: Психология и педагогика*, 1, 106–111 (Makuseva, T. H. (2013). Organizational approaches to learning: a polyparadigmatic approach. *Bulletin of the RUDN. Series: Psychology and Pedagogy*, 1, 106–111).

13. Матис, В. И. (2009). Полипарадигмальный подход как методологическая основа создания современной школы. *Сибирский педагогический журнал*, 2, 54–64 (Matis, V. I. (2009). Poliparadigmatic approach as a methodological basis for the creation of a modern school. *Siberian pedagogical journal*, 1, 54–64).

14. Овчинникова, М. В. (2013). Синергетичний підхід як методологічна основа дослідження системи підготовки майбутніх учителів математики до науково-дослідницької діяльності. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, 39 (2), 263–271 (Ovchynnykova, M. V. (2013). Synergetic approach as a methodological basis for the study of the system of training future mathematics teachers for research activities. *Problems of modern pedagogical education. Pedagogy and psychology*, 39 (2), 263–271).

15. Плачинда, Т. (2016). Інтегративний підхід під час професійної підготовки майбутніх фахівців. *Людинознавчі студії. Педагогіка*, 3, 190–198 (Plachynda, T. (2016). Integrative approach during training of the future specialists. *Human studies studios. Pedagogy*, 3, 190–198).

16. Прикот, О. Г. (1995). *Педагогіка отождествления и педагогическая системология*. СПб.: TVP incorporated (Prikot, O. H. (1995). *Pedagogy of identification and pedagogical systemology*. St. Petersburg: TVP incorporated).

17. Шрєдингер, Э. (2009). *Мой взгляд на мир*, (сс. 34–35). М.: Либроком (Shrodinger, E. (2009). *My view of the world*, (pp. 34–35). Moscow: Librocom).

18. Ямбург, Е. А. (2004). Гармонизация педагогических парадигм – стратегия развития образования. *Проблемы внедрения психолого-педагогических исследований в системе образования*, 92–96 (Yamburg, Ye. A. (2004). Harmonization of pedagogical paradigms – strategy of development of education. *Problems of the introduction of psychological and pedagogical research in the education system*, 92–96).

19. Kelly George, A. (1991). *A Theory of Personality: The Psychology of Personal Constructs*. New York: Norton. Repinted by Routledge.

20. Mulder, M., Gulikers, J., Biemans, H. & Wesselink, R. (2010). The new competence concept in higher education: error or enrichment? *Kompetenzermittlung für die Berufsbildung. Verfahren, Probleme und Perspektiven im nationalen, europäischen und internationalen Raum*, 189–204. Bonn: Bundesinstitut für Berufsbildung.

21. Hongsen, Wei. (1985). Bertalanffy's Systems Theory. *The Genesis and Significance of Systems Theory*, 4, 40–50. Beijing: Red Flag in Chinese.

22. Neil, M. W. (1970). An operational and systems approach to research tegy in educational technology. *Aspects of educational technology*, 111. Retrieved from:

<https://books.google.com.ua/books?id=wqxlGFD5aZIC&pg=PA179&lpg=NeilMW>

23. Parankimalil, John (2015). Approaches to Educational Technology. *Role of Educational Technology in the Teaching-Learning Process: B. Ed. Notes*. Retrieved from: <https://johnparankimalil.wordpress.com/2015/01/22/approachestoeducationaltechnolog>.

РЕЗЮМЕ

Билык Валентина. Методологические подходы к естественно-научной подготовке будущих психологов в учреждениях высшего образования.

Современное состояние естественно-научной подготовки будущих психологов не удовлетворяет ни личность, ни общество, ни государство. Потребность в обновлении его содержания и методологии обусловили цель статьи, связанной с характеристикой методологических подходов к естественно-научной подготовке будущих психологов в учреждениях высшего образования. Используя комплекс теоретических методов исследования, обоснована сущность и особенности наиболее весомых, по мнению автора, компетентностного, синергетического, системного, интегративного, диалектического, антропологического, культурологического и полипарадигмального методологических подходов к естественно-научной подготовке будущих психологов в учреждениях высшего образования. Представленное исследование закладывает

основы перспектив дальнейших научных исследований, которые будут заключаться в разработке педагогических условий формирования естественно-научной компетентности будущих психологов в учреждениях высшего образования.

Ключевые слова: *естественно-научная подготовка, компетентностный, синергетический, системный, интегративный, диалектический, антропологический, культурологический, полипарадигмальный методологические подходы.*

SUMMARY

Bilyk Valentina. Methodological approaches to the future psychologists' science preparation in the higher education institutions.

In the context of national education system modernization science preparation of the future specialists, including future psychologists becomes particularly relevant. Analysis of psychological and pedagogical literature showed that current state of the future psychologists' science preparation in higher education institutions cannot satisfy neither personnel nor society or state. The necessity to update the content of science preparation and its methodology resulted in the purpose of the article related to characterization of methodological approaches to science preparation of the future psychologists in higher education institutions.

Using a set of theoretical methods of research, in accordance with the above-mentioned tasks, the essence and peculiarities of methodological approaches to the science preparation of the future psychologists in higher education institutions are substantiated.

Results of the investigation suggest that complex use of competence, synergy, system, integrative, dialectical, anthropological, culturological and polyparadigmatic approaches to science preparation of the future psychologists in higher education institutions will contribute to the modernization of the content of science education and the forms of preparation of students, taking into account their own potential, life experience, needs, possible difficulties in science studying; the integrity of science and professional preparation; integration of leading scientific theories and models into the process of science competence formation and a holistic scientific worldview of students-psychologists; creation of pedagogical conditions aimed at self-development, self-determination and self-improvement of the future specialists-psychologists; increase in motivation of students to study the basics of science; studying science disciplines as an integral plural structure in the complex of relationships between its elements; the acquisition of a holistic experience in solving life problems and professional tasks; formation of an open system of science competencies for students-psychologists and readiness of the future specialists not only to be used effectively in their professional activities, but also to update promptly in accordance with changes and development of science; to increase the level of science culture of the future specialist-psychologist and his/her formation as a subject of culture and his/her own professional activities, taking into account the laws of national and other cultures.

Presented study provides basis for further research that will consist in scientific development of the pedagogical conditions for the future psychologists' science competence formation in higher education institutions.

Key words: *science preparation, competency, synergetic, systemic, integrative, dialectical, anthropological, culturological, polyparadigmatic methodological approaches.*